

Kovács Zsuzsanna

Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont

Liszt kevésbé ismert látogatói, hátrahagyott névjegykártyáik alapján

A Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont állományában lévő, egykor Liszt Ferenc otthonában hagyott névjegykártyák tulajdonosai között számos ismert személyiség van, de vannak kevésbé ismert személyek is. Érdekessége ezeknek a kártyáknak, hogy tulajdonosaik közül Liszt nem mindenkiel itt találkozott Budapesten, felmerül tehát a kérdés, hogy akkorig milyen kapcsolatban állhattak a Mesterrel, ha a kártyájuk ide került, vajon miért hozhatta ezeket magával. Az ismertek között megtalálható például Sophie Menter (1. illusztráció), Richter János, Gobbi Henrik, Dunkl Nepomuk János.

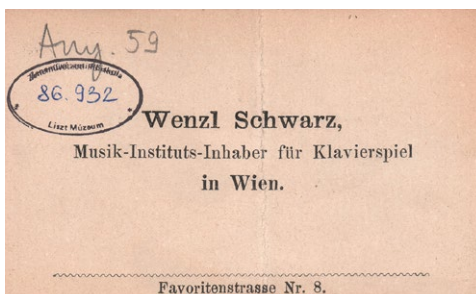
1. illusztráció: Sophie Menter névjegykártyája (Liszt Múzeum Ep. 1276)

A kevésbé ismertek között van Wenzl Schwarz (1830–1892, 2. illusztráció) osztrák zongoratanár-zeneszerző, aki *Die Musik- und Harmonielehre* címmel (3. illusztráció), többkötetes, zongoratanításhoz készült elméleti tanulmányt írt, és ezen tanulmányok egyikének előlapján Lisztnek szóló nyomtatott ajánlás is található.

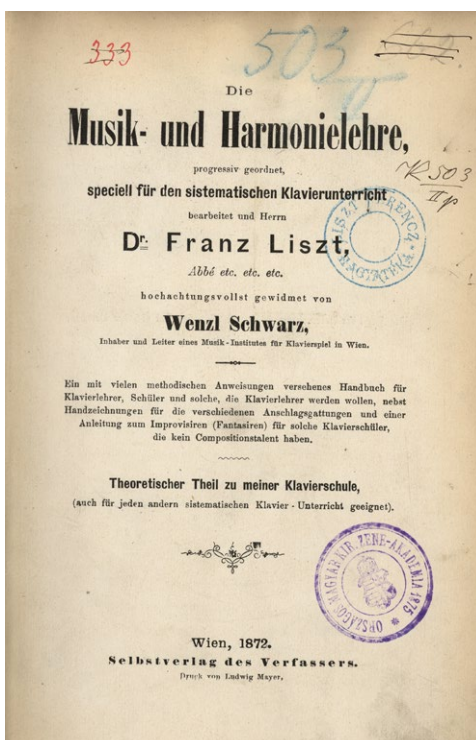
Érdekes névjegykártyát hagyott hátra Armand Baschet (1829–1886, 4. illusztráció) francia író, akinek kártyája tükrözi, hogy akkoriban üzeneteket is írtak rájuk. Első oldalának első mondatát francia nyelven kezdi írni, majd az üzenetet a mondat végén olasz nyelven fejezi be, illetve onnantól olaszul is folytatja:

Kedves Abbém! Emlékszik-e arra a könyvre, amely az Öné, és amely nálam van [innentől olaszul] annyi éve? Emlékszik Armand Baschet úrra is, aki vissza fogja adni? Ez az ember hatalmas örömmel üdvözölné önt. Írjon nekem, és mondja meg, mikor találom otthon. [A második oldalon folytatva, még mindig olasz nyelven] Olaszországból érkezem háromévnnyi távollét és utazás után! Pillanatnyilag a Grand Hotelben vagyok, 3. emelet, 298. lakosztály. Írjon nekem egy cédulácskát. 1000 és 1000 üdvözet teljes szívemből.¹

A következőkben Pauline Erdmannsdorfer-Fichtner és Max Erdmannsdorfer (5. illusztráció) valamint Dory Burmeister-Petersen és Richard Burmeister kerül bemutatásra (6. illusztráció). Max Erdmannsdorfer kivételével mind Liszt-tanítványok voltak, ugyanakkor Max Erdmannsdorfer is nagyon jó kapcsolatot ápolt Liszttel.

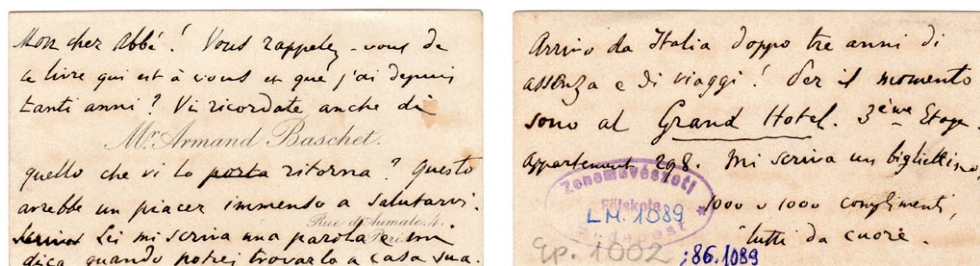

2. illusztráció: Wenzl Schwarz névjegykártyája (Liszt Múzeum Any.59)

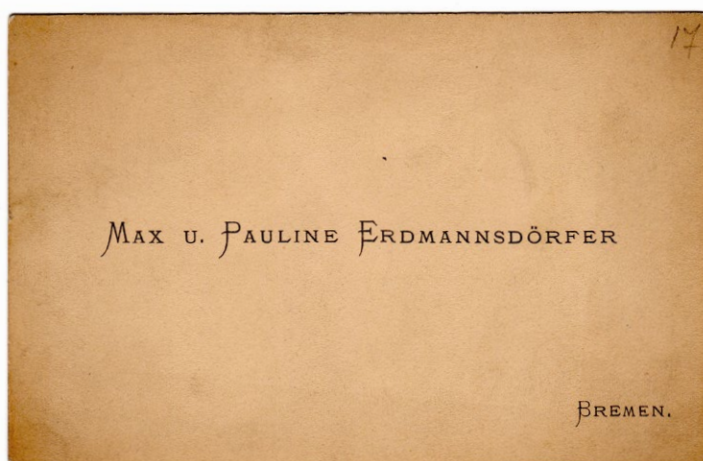

3. illusztráció: Wenzl Schwarz: *Musik- und Harmonielehre* (Liszt Múzeum K 224)

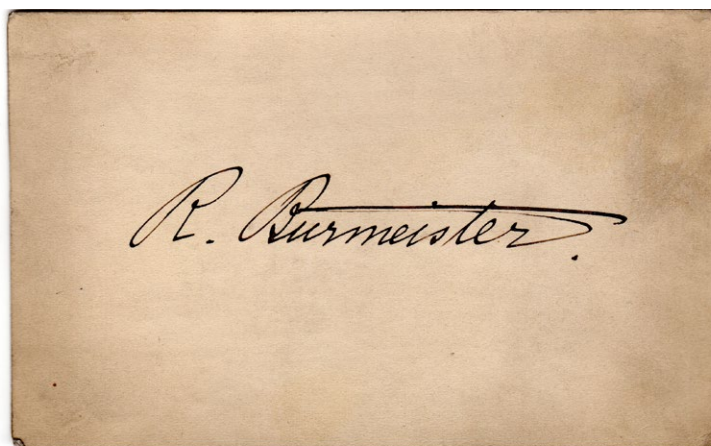
1 „Mon cher Abbé! Vous rappelez-vous de ce livre qui est à vous et que j'ai depuis tanti anni? Vi ricordate anche di Mr. Armand Baschet quello che vi lo porta ritorna? Questo avrebbe un piacere immenso a salutarvi. Lei mi scriva una parola e mi dica quando potrei trovarlo a casa sua. Arrivo da Italia dopo tre anni di assenza e di viaggi! Per il momento sono al Grand Hotel. 3ème Etage. Appartement 298. Mi scriva un bigliettino, 1000 u 1000 complimenti, tutti da cuore.”

4. illusztráció: Armand Baschet névjegykártyája (Liszt Múzeum Ep. 1002)

5. illusztráció: Max és Pauline Erdmannsdörfer névjegykártyája (Liszt Múzeum Ep.1263)

6. illusztráció: Richard Burmeister névjegykártyája (Liszt Múzeum Ep.1280)

7. illusztráció:

Pauline Erdmannsdorfer-Fichtner

a *Neue Zeitschrift für Musik* a következőket írta:

Pauline Erdmannsdorfer-Fichtner (7. illusztráció) 1847. június 28-án Bécsben született Pauline Oprawill néven, és 1906. szeptember 24-én halt meg Münchenben. Zongoraművész és zeneszerző volt. Édesanyja korai halála után egyik nagynénje és annak férje, egy Fichtner nevű gazdag gyáros fogadta örökbe. Zenei tanulmányait Bécsben kezdte, ahol zongora-, zeneszerzés- és énekórákat vett. Pauline Fichtner már tanulmányai alatt is mind szólistaként, mind kamarazeneszként csodálatot váltott ki. 1865 novemberében adta első önálló koncertjét a bécsi Musikvereinenben. A következő két évben több koncertet is adott, majd 1867 után nem lehetett róla hallani, egészen 1870 nyaráig, ekkor

Pauline Fichtner kisasszony több évnyi távollét után szülővárosában, Bécsben nemrégiben több alkalommal is fellépett saját és mások koncertjein, mindig nagy sikert aratva, amint az több helyi újságból kiderül. »A billentés ereje és energiája, nagyszerű technikája, a kantiléna finom hangsúlyozása és költői felfogása a legkellemebb benyomást váltotta ki, minden előadását viharos taps követte, és Fichtner kisasszony fejből játszotta a legterjedelmesebb darabokat is a legnagyobb pontossággal« [...] Fichtner kisasszony utolsó saját, zenekarral adott koncertjén is nagyon érdekes programot állított össze Scarlatti, Graun, Schumann (Concertstück), Reinecke, Herbeck, Chopin és Liszt (Magyar fantázia) műveiből. [...]»²

Pauline körülbelül 21 éves volt, amikor először találkozott Bécsben Liszt Ferencel, aki tanítványául fogadta, így nemcsak Liszt-növendék lett, de a következő évek a sikerek jegyében is teltek. Virtuozitásáról és határozott zenei kifejezőerejéről, amelyet többek között zongorastjeinek kritikái is többször méltattak, a *Neue Zeitschrift für Musik* 1873. februári számában megjelent írás így ad képet:

2 [N. N.]: „Tagesgeschichte”, *Neue Zeitschrift für Musik* LXVI/No.29. (1870. július 15.), 274. „Frl. Pauline Fichtner ist nach mehrjähriger Abwesenheit von ihrer Vaterstadt Wien daselbst in letzter Zeit in einer Reihe fremder oder eigener Concerte aufgetreten und zwar, wie aus mehreren dortigen Bl. hervorgeht, stets mit großem Erfolge. »Kraft und Energie des Anschlags, große Technik, zarte Betonung der Cantilene und poetische Auffassung ließen allen ihren diesmaligen Ausführungen den wohlthuednsten Eindruck und stürmischen Beifall folgen, auch spielte Frl. F. die umfangreichsten Stücke mit größter Treue aus dem Gedächtnisse. « [...] In ihrem letzten eignen, mit Orchester gegebenen Concerte hatte Frl. F. überdies aus Werken von Scarlatti, Graun, Schumann (Concertstück), Reinecke, Herbeck, Chopin und Liszt (Ungarische Phantasie) ein sehr interessantes Programm zusammengestellt.”

A bécsi Pauline Fichtner kisasszony 6-án egy weimari bérleti hangversenyen Beethoven Esz-dúr zongoraversenyét, Schubert–Liszt »Auf dem Wasser zu singen«-jét, egy Raff-polkát és többszöri visszatapsolás után ráadásként egy Liszt-átíratot játszott rendkívüli sikerrel. Kétszer az ottani udvar előtt, majd Darmstadtban adott ragyogó koncertet az onnan rendelkezésünkre álló több, igen kedvező beszámoló szerint, amelyen Liszt »Am stillen Herd« című Wagner-dalának átírata valóságos tapsvihart váltott ki, majd Berlinben részt vett a Symphoniecapelle koncertjein és a Wüerst vezette berlini zenekari hangversenyeken.³

1873 szeptemberében a sondershauseni Udvari Színházban tartott Liszt-esten a Mester jelenlétében játszotta el Liszt A-dúr zongoraversenyét, valamint másnap *Magyar fantáziáját*. 1874 januárjában, amikor Liszt Bécsben vendégeskedett, újra találkoztak. A Mester tiszteletére rendezett bankettől, melyet a híres zongoragyáros, Ludwig Bösendorfer szalonjában rendeztek, a *Die Presse* 1874. január 16-án megjelent száma ekként számol be: „A nagyongora nyitva volt, előtte ült az ünnepelt, mellette a zongorista Pauline Fichtner kisasszony, és most négy virtuóz kéz játszotta a pompás »Ungarische Krönungsmarsch« című művet.”⁴ Ugyanabban az újságban Pauline-t Liszt kedvenc tanítványaként is említik. Néhány nappal később pedig a *Wiener Zeitung* 1874. január 20-i száma írt Paulinéről:

A Filharmonikusok hatodik koncertjén fiatal zongoristánk, Pauline Fichtner kisasszony, aki már nem sokáig lesz a miénk, örömteli fellépése egyben távozása is, mert a fiatal hölgyet – hogy újságírói stílusban beszéljek – hamarosan elrabolja a Hymen in Rosensesseln, vagyis férjhez megy és elhagyja Bécset. A fiatal művésznő gyönyörű tehetségének kibontakozását már évek óta figyelemmel kísérjük, és az az élénk érdeklődés, amellyel a zongora nagymestere, Liszt az ő művészi teljesítménye iránt viseltetett, felér egy díszoklevéllel.⁵

- 3 [N. N.]: „Tagesgeschichte”, *Neue Zeitschrift für Musik* LXIX/No.6. (1873. február 1.), 59. „Frl. Pauline Fichtner aus Wien spielte am 6.[Januar] im Abonnementconcert in Weimar mit außerordentlichem Erfolge Beethoven’s Esz-dur concert, »Auf dem Wasser zu singen« von Schubert-Liszt, eine Raff’sche Polka und nach mehmaligem hervorruft eine Transcription von Liszt als Zugabe, sowie außerdem zweimal vor dem dortigen Hofe, gab hierauf in Darmstadt ein, mehreren von dort uns vorliegenden sehr günstigen Ber. zufolge brillantes Concert, in welchem Liszt’s Transcription des Wagner’schen Liedes »Um stillen Heerd« einen wahren Sturm von Beifall erregte, und theilte sich sodann in Berlin an Concerten der Symphoniecapelle und der unter Wüerst stehenden Orchesterconcerte.”
- 4 E. Schelle: „Liszt bei Bösendorfer”, *Die Presse* XXVII/No.16. (1874. január 16.), 7. „Der Flügel war geöffnet, vor ihm saß der Gefeierte, an seiner Seite die Pianistin Fräulein Pauline Fichtner, und nun ertönte der pompöse, durch seine gewaltigen Klangeffekte wie durch seine charakteristische Färbung so mächtig wirkende »Ungarische Krönungsmarsch«, ausgeführt von vier virtuosen Händen.”
- 5 A. W. Ambros: „Tagesbericht”, *Wiener Abendpost, Beilage zur Wiener Zeitung* No.15. (1874. január 20.), 115. „Im sechsten Concert der Philharmoniker hielt unsere junge Pianistin Fräulein Pauline Fichtner, die nicht mehr lange die unsere sein wird, ihr joyeus entrée, die leider so ziemlich auch eine sortie ist, denn die junge Dame — um im offiziellen Journalstyl zu sprechen — „wird demnächst von Hymen in Rosensesseln entführt werden”, zu Deutsch: Sie verheiratet sich von Wien fort. Wir haben das schöne Talent der jungen Künstlerin seit einigen Jahren in seiner Entwicklung mit Anteil verfolgt und das lebhaftes Interesse, welches der Großmeister des Klaviers, Liszt, an ihren künstlerischen Leistungen nahm, ist wohl so gut wie ein Ehrendiplom.”

1873-ban eljegyezte őt a sondershauseni udvari karmester, Max Erdmannsdörfer (1848–1905), esküvőjük 1874. május elején volt. Ez nem jelentette karrierje végét, hiszen 1874 és 1882 között Ausztria, Németország és Svájc nagyvárosaiban lépett fel. Sonderhausenben éltek, átvették a kastélyparkban rendezett vasárnapi *Lohkonzerteket*, és a Liszt Ferenc nevével fémjelzett újnémet iskola központjává tették a kastélyt. Évente legalább egyszer maga Liszt Ferenc is fellépett itt. Amikor Liszt 1880-ban Sondershausenbe látogatott, Pauline Erdmannsdörfer-Fichtner a Mester kérésére Henri Petri hegedűművésszel és Hans Wihan csellóművésszel közösen előadta Joachim Raff c-moll zongoratrióját. Pauline Erdmannsdörfer-Fichtner igen szemléletesen ír az eseményről:

Liszt jön a holnapi Lohkonzertre – ez az örömhír szájról szájra járt. A mi kedves Sondershausenünknek az a megtiszteltetés jutott, hogy Lisztet évente többször is vendégül láthatta falai között, és műzsáját, akárcsak személyét, mindig lelkesen ünnepelték. Erdmannsdörfer (aki 1870–80 között a thüringiai rezidencia udvari karmestere volt) abban az időben az *újnémet* iskola legelszántabb úttörőjeként volt elhíresült és elismert. Engedélyt kaptam, hogy a Mester fogadására feldüljam az udvari kertet, és már éppen virágoskertté akartam változtatni a művészfészkünket, amikor Weimarból megérkezett egy kottacsomag, amely többek között Liszt Hexameronját tartalmazta, amelyre Liszt ezt írta: »Kedves társamnak, Paulinénak!« Nem kétséges, hogy a Mester négykezesként akarta eljátszani velem. De akkor még egyáltalán nem ismertem, és mivel lapozgatva nagyon nehéznek találtam, a csomag alá tettem, remélve, hogy Liszt majd elfelejti. Miután vasárnap reggel az állomáson fogadtuk a Mestert, hazahajtottunk, ahol az összes meghívott, köztük Leopold herceg is megjelent. A hideg büfé végeztével Liszt kérésére eljátszottam Raff c-moll trióját Petri és Wihan társaságában, majd egy sor szólóelőadás következett, s végül a Mester eljátszotta velem »Concert pathétique«-jét, és lelkesen követelt ráadásként Rákóczi-indulóját, amely – rémületemre – Liszt Hexameronjának emlékeit idézte fel bennem. »Menekülni« akartam, de gyorsan elkaptak, és Liszthez vittek, aki szívből nevetve válaszolt könnyörgő pillantásomra: »Legyen bátor, én vállalom a felelősséget«. Ezt aztán hűségesen meg is tette, mert minden nehéz passzust az ő keze játszott, még akkor is, ha nekem kellett volna. Így aztán nagyon megkönnyítette a dolgomat a felém irányuló, mindig megható kedvességével. Délután a Mestert a zongorához invitálták, és egy csodálatos, soha el nem felejthető Schubertet adott elő.⁶

6 Julius Kapp: *Liszt. Eine Biographie von Dr. Julius Kapp*. Berlin: Schuster & Loeffler, 1916, 246–247. „»Liszt kommt zum morgigen Lohkonzert«— diese freudige Kunde ging von Mund zu Mund. Unser liebes Sondershausen hatte alljährlich etlichemal den Vorzug. Liszt in seinen Mauern begrüßen zu dürfen, und seine Muse, wie seine Person selbst, wurde dort stets in enthusiastischer Weise gefeiert. Erdmannsdörfer (von 1870—80 in der thüringischen Residenz als Hofkapellmeister tätig) war damals ebenso verschrien wie als eifrigster Pionier der neudeutschen Schule anerkannt. Es war mir die Erlaubnis gegeben worden, zu Meisters Empfang den Hofgarten plündern zu dürfen, und ich war gerade bei der Arbeit, unser Künstlernerst in einen Blumengarten umzuwandeln, als ein Notenpaket aus Weimar eintraf, das u. a. Liszts Hexameron enthielt, auf dem Liszt geschrieben hatte: »Meiner lieben Partnerin Pauline!« Es war daher kein Zweifel, daß der Meister sie mit mir vierhändig spielen wollte. Ich kannte sie aber damals noch gar nicht, und da ich sie beim Durchblättern sehr schwer fand, legte

Liszt gyakran utazott Weimarból Sondershausenbe, hogy – mint maga mondta – műveit teljesen hibátlan előadásban hallhassa. 1882-ben férje átvette a moszkvai Orosz Zenei Társaság vezetését, valamint az ottani konzervatórium professzori állását, így Moszkvába költöztek, ahonnan csak 1889-ben tértek vissza Németországba. Pauline oroszországi tartózkodásáról keveset tudni, azonban férje oldalán fontos szerepet játszott a moszkvai zenei és társadalmi életben. Csajkovszkij naplóbejegyzéseiben többször is említi Erdmannsdorferéknél tett látogatásait. 1896 szeptemberében tértek vissza Németországba, először Brémába, majd Münchenben telepedtek le, miután férjét a müncheni Zeneakadémia professzorává, valamint udvari karnaggyá nevezték ki. Pauline életét egyre inkább a zenepedagógia töltötte ki, számos növendéke volt. *A Neue Musikzeitung* 1917. évi harmadik számában megjelent nekrológ így írt róla: „Szeptember végén, 69 éves korában Münchenben elhunyt Pauline v. Erdmannsdorfer-Fichtner udvari zongoraművésznő, aki a múlt század utolsó harmadában zongoristaként kiemelkedő szerepet töltött be.

Liszt egyik legjobb tanítványa volt, aki hatalmas zongorista sikerei után jelentős tanári tevékenységet folytatott Münchenben, és néhány saját műve is megjelent.”⁷ Férje 1905 februárjában bekövetkezett halála után Pauline von Erdmannsdorfer-Fichtner Münchenben maradt, és egyre inkább a zeneszerzésnek szentelte életét.

ich sie zu unterst in das Paket, in der Hoffnung, Liszt werde es vergessen. Nachdem wir am Sonntagmorgen den Meister am Bahnhof in Empfang genommen, fuhren wir zu uns, wo alle Geladenen, darunter Prinz Leopold, erschienen waren. Als das kalte Büfett seine Schuldigkeit getan hatte, spielte ich auf Liszts Wunsch mit Petri und Wihan Raffs c-moll Trio, dann folgte eine Reihe Solovorträge, zum Schluß spielte der Meister mit mir sein »Concert pathétique«, darauf als stürmisch verlangte Zugabe seinen Rákoczymarsch, der zu meinem Schrecken die Erinnerung an den Hexameron bei Liszt wachrief. Ich wollte mich »verflüchtigen«, ward aber bald gefangen und zu Liszt gebracht, der, herzlich lachend, auf meinen flehenden Blick antwortete: »Nur Mut, ich nehme die Sache auf mich.« Das hat er dann auch treulich getan, denn alle schweren Passagen spielten seine Hände, auch wenn sie mir zugeschrieben waren. So hat er es mir sehr leicht gemacht in seiner allzeit rührenden Güte gegen mich. Nachmittags drängte man den Meister an den Flügel und er poetisierte einen Schubert wunderbar, zum Nievergessen.“

7 [N. N.]: „Zum Gedächtnis unserer Toten“, *Neue Musik-Zeitung* XXXVIII/Heft 3. (1917), 45. „In München starb Ende September im Alter von 69 Jahren die Hofpianistin Pauline v. Erdmannsdorfer-Fichtner, die im letzten Drittel des vorigen Jahrhunderts eine hervorragende Stellung als Klavierspielerin behauptete. Sie war eine der besten Schülerinnen Liszts, hat nach großen Erfolgen als Pianistin in München eine bedeutende Tätigkeit als Lehrerin entfaltet und gab auch einige Kompositionen heraus.“

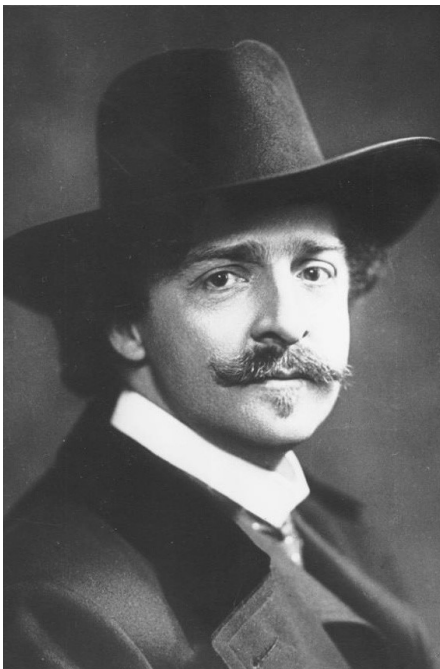
8. illusztráció: Max Erdmannsdörfer

Max Erdmannsdörfer (8. illusztráció), 1848. június 14-én született Nürnbergben, és 1905. február 14-én halt meg Münchenben.

Első tanára, akár csak Lisztnek, az édesapja volt. Max tízéves volt, amikor először lépett színpadra. Mozart d-moll zongoraversenyét játszotta, ezáltal hívva fel magára a figyelmet. 1863 és 1867 között a lipcsei konzervatóriumban tanult, zeneelméletet Hans Richter és Carl Reinecke, zongorát pedig Ignaz Moscheles és ugyancsak Reinecke növendékeként. Egy tartós betegség miatt visszatért Nürnbergbe, ahol egy évig tartózkodott. 1868-ban Drezdába utazott, ahol befejezte tanulmányait, és karmesterként is tökéletesíthette megszerzett tudását. Azonban újra kitört betegsége arra kényszerítette, hogy visszatérjen szülővárosába, Nürnbergbe, ám ezúttal gyógyulása véglegesnek bizonyult. Rövid ideig még Nürnbergben maradt, ahol zongoratanítással és zeneszerzéssel is foglalkozott, míg 1871-ben el nem érkezett számára a sorsdöntő fordulat: Max Bruch rövid idő után lemondott a schwarzburg-son-

dershauseni hercegi udvar karnagyi tisztségéről, így Julius Rietz és Reinecke ajánlására a huszonhárom éves Erdmannsdörfert nevezték ki utódjául. A fiatal művésznek kezdetben nem volt könnyű dolga: intrikákkal, irigységgel, kisvárosi szűklátókörűséggel kellett szembesülnie, de annyira elszánt és rendíthetetlen volt, hogy az akkor uralkodó, művészetbarát Günther Friedrich Karl hercegtől oly mértékű támogatást kapott, amelyben akkoriban csak nagyon kevés zenész részesült. Művészi bátorságának köszönhetően a *Lohkonzerte* néven ismert hangversenyek az akkoriban forradalminak számító újnómet iskola találkozóhelyévé váltak. Liszt művei között megszólalt ezek műsorán a *Faust*- és a *Dante-szimfónia*, a legtöbb szimfonikus költemény, sőt, 1876. július 2-án Sondershausenben Erdmannsdörfer mutatta be Liszt *Hamlet* című szimfonikus költeményét, melyet Hans von Bülow, miután áttanulmányozta a partitúrát, előadhatatlannak tartott. Nem kis támogatást nyújtott neki felesége. 1880-ban Günther Friedrich Karl herceg lemondott a trónról, így a házaspár nem maradhatott tovább Sondershausenben. Ezt követően Lipcsébe költöztek és 1882-ig ott éltek. Ekkor Erdmannsdörfer élete egy moszkvai kinevezéssel újabb sorsdöntő fordulatot vett. 1882-ben Nyikolaj Rubinstein utódjaként az Orosz Zenei Társaság szimfonikus zenekarának állandó karmestere és a konzervatórium professzora lett. 1885-ben a konzervatórium tanáráként megalapította az orosz zenei életben fontos szerepet játszó diákzenekari egyesületet. 1882-ben találkozott először Csajkovszkijjal. Csajkovszkij tapasztalt, nagyon jó karmesternek tartotta Erdmannsdörfert, azt viszont nehezményezte, hogy az orosz zenéhez nem viszonyult teljes odaadással, bár

Csajkovszkij több művének ősbemutatóját Erdmannsdorfer vezényelte Moszkvában. 1889-ben a házaspár visszatért Németországba, Brémába, ahol Erdmannsdorfer Bülow ajánlására megkapta a Filharmóniai Koncertek és a Singakademie igazgatói posztját. Nagyon hamar sikerült itt is a andershausen-i pozícióhoz hasonlót szereznie, de egy konfliktus a koncertmesterével arra készítette, hogy lemondjon posztjáról. 1896 szeptemberében kinevezték a Bajor Királyi Udvar karmesterévé, valamint felkérték az akadémiai koncertek vezénylésére is, és professzori állást kapott a Zeneművészeti Akadémián. Különböző okok miatt az új tisztség nem vált be oly mértékben számára, ahogyan szeretne volna, ezért 1898-ban visszavonult. A halál 1905. február 14-én, váratlanul érte utol: vakbélgyulladás következtében halt meg. Bár a német karmester és zeneszerző nem tartozott a Liszt-tanítványok körébe, mégis fontos szerepet töltött be Liszt műveinek bemutatásában, terjesztésében, és jó szolgálatot tett az újnemzeti zenei irányzat ügyének mind Németországban, mind Oroszországban.

9. illusztráció: Richard Burmeister

A következő névjegykártyatulajdonosról, Richard Burmeisterről (9. illusztráció) *A Zene* című folyóirat 1936. február 15-i, Liszt Ünnepi számában a következő írás jelent meg:

A fiatal pianisták közt volt egy Richard Burmeister nevű, ezt Liszt így szokta bekonferálni: »Ich habe ihm mitgebracht, weil er dem Kopinsky so ähnlich ist . . . [Azért hoztam őt magammal mert annyira hasonlít Kopinskyra...]« »Kopinsky« alatt mindig Chopint értette.⁸

Richard Burmeister 1860. december 7-én született Hamburgban és 1944. február 19-én halt meg Berlinben. Zongoraművész, zeneszerző és tanár volt, aki 1881–1884 között tanítványként kísérte útjain Lisztet Weimarba, Budapestre és Rómába. Koncertező művészként kezdte pályafutását, zongoraesteket adott és szimfonikus hangversenyeken lépett fel Németországon kívül több európai országban is: Ausztriában, Magyarországon, Franciaországban és Angliában.

1882-ben Dory Petersennel zongoraduót alkottak, 1885-ben összeházasodtak. Rövid ideig ugyan, de a hamburgi konzervatórium professzoraként oktatott, és ezt a pozíciót megbecsüléssel töltötte be. 1885-ben elfogadta a Peabody Konzervatórium zongoraprofesszori állását a marylandi Baltimore-ban, ahová 1885. szeptember 27-én érkezett. Számos hangversenyen

8 Boros Rezső: „A századvég magyar zenei emlékeiből”, *A Zene* XVII/8-10. (1936. február 15.), 207–210., ide: 210.

lépett fel, és az amerikai sajtó nagy elismerésben részesítette, ugyanúgy, ahogyan az európai sajtó is dicsérettel írt róla. A Konzervatórium professzori állását 1885-től 1897-ig töltötte be. Debütáló hangversenyét Baltimore-ban 1885. október 23-án adta, melyről a német nyelvű Baltimore-i lap, a *Der Deutsche Correspondent* a következő írást jelentette meg:

Prof. Burmeister bemutatkozása Baltimore-ban. Tegnap délután került sor az idei év első zongorakoncertjére a Peabody Intézetben, amelyen Richard Burmeister professzor mutatkozott be a helyi közönségnek. És már itt elmondhatjuk, hogy Baltimore örülhet, hogy egy ilyen művészt tudhat a soraiban, aki, ha ugyanolyan tehetséges tanárnak bizonyul, mint gyakorló mesternek, minden bizonnyal nagymértékben hozzájárul majd a zenei nevelés felemelkedéséhez és elterjedéséhez. Már műsorának megválasztásából is látszott, hogy a legmagasabb fokon akarja megméretetni magát, hiszen olyan műveket mutatott be nekünk, amelyeket az ember csak teljes egészében vagy egyáltalán nem szeret hallgatni. Talán kifogásolható, hogy túl nagy volt az ugrás Beethoventől Chopinig, de ezt meglehetősen elfedte a »Sonata Appassionata« modern jellege. Azonban Burmeister úr mindegyik zeneszerzőnél megtalálta azt a bizonyos jellegzetes hangot, és a legtöbb, amit kifogásolhattunk, hogy Beethoven-játéka tárgyilagos és túl hűvös volt, és hogy a szonáta első tételét túl lassan játszotta. Azonban mindezen apró szubjektív vágyakat pótolta a mesteri játék. Burmeister úr tökéletes technikával rendelkezik, amelyben egyetlen hang sincs elmosódva, gyönyörű billentéssel, amelynek magával ragadó és erőteljes kifejezőereje van, valamint olyan kimért nyugalommal játszik, amelytől minden darab sokkal tárgyilagosabbnak tűnik, mint más művészeknél. Ezek a tulajdonságok különösen szépen jelentek meg Chopin csodálatos Scherzójában, amellyel Burmeister úr egymaga bebizonyította teljes művészetét. Zeneileg talán a legkevésbé értékes darab Liszt »Magyar rapszódiaja« volt, de már ez az egy darab is megmutatta nekünk a művészt, a technika mesterét, és mivel a darab eufonikus részei hízelegnek a közönség fülének, különösen tetszett. Általánosságban elmondható, hogy a nagyszámú és válogatott közönség gazdag tapssal és éljenzéssel jutalmazta Burmeister urat a koncert végén. A koncert sikere nem kis részben volt köszönhető Knabe kiváló zongorájának. De még ha nem is tudjuk a művészt ilyen csodálatos hangszerekkel fogadni, akkor is úgy üdvözölhetjük őt, mint egy németet, aki közénk tartozik, és akire méltán lehetünk büszkék.⁹

9 [N. N.]: „Stadt Baltimore“, *Der Deutsche Correspondent* XLV/255. (1885. október 24.), 4. „Gestern Nachmittag fand im »Peabody-Institute« das erste diesjährige Pianoconcert statt, in welchem sich Prof. Richard Burmeister bei dem hiesigen Publikum einführte. Und wir dürfen es gleich hier sagen, daß sich Baltimore wohl freuen kann, einen solchen Künstler in seiner Mitte zu haben, der, wenn er gleich tüchtig als Lehrer, wie als ausübender Meister sich erweist, gewiß viel zur Hebung und Verbreitung musikalischer Bildung beitragen wird. Schon die Wahl seines Programmes zeigte, daß er mit höchstem Maßstabe gemessen sein wollte, indem er uns Werke vorführte, die man eben nur vollendet oder gar nicht hören mag. Vielleicht ließe sich tadeln, daß der Sprung von Beethoven auf Chopin ein allzu weiter war, allein er wurde durch den modernen Charakter der »Sonata Appassionata« ziemlich verdeckt. Für jeden der Componisten aber fand Hr. Burmeister den bestimmten, charakteristischen Stimmungston, und wir hätten höchstens auszusetzen, daß uns Beethoven etwas zu kühl objektiv und außerdem der erste Satz der Sonate etwas zu langsam wiedergegeben wurde. Alle diese kleinen subjektiven Wünsche wurden jedoch durch ein meisterhaftes Spiel ersetzt.

10. illusztráció: Dory Burmeister-Petersen

Nemcsak zongoristaként, hanem zeneszerzőként is nagyra becsülték. Művei közül d-moll zongoraversenyéről a kritikusok elismerően nyilatkoztak, hivatásának egyik legértékesebb képviselőjének tartották. Ezt követően 1897-től 1903-ig Burmeister vezette a New York-i Scharwenka Konzervatóriumot, majd 1903-ban visszatért Németországba. Először 1903 és 1906 között Drezdában a Királyi Konzervatóriumban, majd 1906-tól 1925-ig Berlinben a Klindworth-Scharwenka Konzervatóriumban tanított. 1925 és 1933 között Meranóban, Olaszországban, majd újra Berlinben élt. Bár leginkább zongoraművészként volt ismert, zongoradarabokat és számos nagyobb művet is komponált.

Dory Petersen (10. illusztráció) Oldenburgban született 1860. augusztus 1-jén, és 1902. november 4-én halt meg Hamburgban. Már gyermekkorában megmutatkozott benne a zene iránti szeretet, amely tehetséggel is párosult. Nyolc éves volt, amikor szülei Hamburgba költöztek, így ott kapta első zeneóráit. Hans von Bülow ajánlására Liszt tanítványa lett Weimarban és Budapesten. Kétszer is elnyerte a budapesti Zeneakadémia Liszt-ösztöndíját: először 1882-ben, majd 1884-ben. Tanulmányai mellett 1881-től Európa több országában is fellépett, koncertezett Franciaországban, Németországban, Olaszországban, Magyarországon, Angliában és Hollandiában. 1882-től későbbi férjével, Richard Burmeisterrel (1860–1944) zongoraduót alkotott, és elsősorban Liszt Ferenc műveit adták elő. 1882. április 3-án jótékonyági esten léptek fel, melyről a *Fővárosi Lapok* 1882. április 4-ei száma így számolt be: „A tegnapi hangversenynek, melyet Petersen Dory k. a. a »Hungáriában« adott, három kiemelni való oldala volt: jótékony célú volt, egy érdekes újdonsága volt s rövid volt. Másfél órahosszat tartott csak, a mit elviselheténk [sic], kivált a »paszzió heté«-ben, mely béketűrést hirdet. Petersen k. a. (Liszt zeneakadémiai tanítványa Hamburgból) mestere iránti hálából nagyon megmutatta, hogy a Liszt zongoradarabjai mily — nehezek. A Schubert »lovas indulójá«-nak átíratát Burmeister Rikhárdal [sic] (szintén zeneakadémiai növendék Németországból) játszotta, sok gyakorlottsággal, kevés szellemmel. A kisasszony, fehér atlaszban, vékony, magas termetű, szőke, rövid hajú jelenség, a fiatal ember barna ifjú, jóval hosszabb fekete hajjal. E jelentéktelen külsőséget azért említjük meg, hogy hozzá telessük: a

Hr. Burmeister besitzt eine vollendete Technik, bei welcher kein Ton verwischt wird, einen wunderschönen Anschlag, der über den schmelzenden, wie markirt kräftigen Ausdruck verfügt, sowie eine gemessene Ruhe beim Vortrag, wodurch uns jedes Stück viel objektiver, als bei anderen Künstlern entgegentritt. Besonders schön erschienen diese Eigenschaften in dem wundervollen Scherzo von Chopin, womit allein Hr. Burmeister seine volle Künstlerschaft bewies. Musikalisch am Wenigsten werthvoll war wohl die »Ungarische Rhapsodie« von Liszt, allein sie zeigte uns den Künstler als Meister der Technik, und weil die euphonischen stellen des Stückes dem Ohre der Menge schmeicheln, so mochte es gerade besonders gefallen. Ueberhaupt lohnte das zahlreiche und gewählte Publikum Hr. Burmeister durch reichen Beifall und Hervorrufen am Schlüsse des Concertes. Nicht zum Wenigsten am Erfolge des Concertes war der ausgezeichnete Flügel der HH. Knabe schuld. Können wir aber auch nicht Alle den Künstler mit einem so wundervollen Instrumente empfangen, dann können wir ihn doch als Deutschen in unserer Mitte willkommen heißen, auf den wir mit Recht stolz sind.”

szemnek kontrasztot, a fülnek több harmóniát nyújtottak. Mint tanítványok már is elég sokra vittek, de a míg igazi virtuózok lesznek, még jó nagy utat kell tenniök [sic] s Petersen Dory kisasszonynak e hátralevő útban kell megtanulnia, hogy a Liszt »Norma« ábrándjához több erő, szellem, kifejezés, szóval genialitás kell, mint a minővel ő ez idő szerint rendelkezik. Sok kemény és kevés dallamos hangot hallottunk tőle; [...] Jobban tetszett fülünknek, midőn Ventory Jóna kisasszony énekének elhangzása után, játszotta a Liszt »Szerelmi álmá«-t és második »Mephisto keringő«-jét (bár amabba több poézist, ebbe több szilajságot kellett volna öntenie) vagy a Zichy Géza »Adél keringő«-jének átíratát, vagy végül (Burmeisterrel) a műsor érdekes újdonságát: Liszt legújabb rhapszodiáját: a »Munkácsy-ünnepélyekhez«, mely rövid alkalmi szerzemény vidám, gyors hangmeneteivel s komoly erőteljes föllendülésével egyaránt figyelemreméltó. Taps hangzott utána. [...] A közönség körében láttuk: Tisza Kálmánné úrhölgyet, Lisztet s több buzgó, kitűnő »gazdasszony«-t.¹⁰ Dory ekkor még vegyes fogadtatásban részesült, ellenben később elismerően írtak a zenekritikusok a duó zongorajátékáról és előadásmódjáról. Richard Burmeisterrel 1885-ben kötöttek házasságot, és ugyanebben az évben Baltimore-ban telepedtek le. Az elkövetkezendő három évben több koncertet is adtak férjével az Egyesült Államok keleti részének nagyvárosaiban. 1887-ben a *Woman's College of Baltimore*-ban kapott zongoratanári állást, emellett 1887-ben több koncerten is fellépett a New York-i Steinway Hallban. Repertoárjában Liszt művei mellett Beethoven, Schubert, és Schumann művei szerepeltek. 1888 és 1897 között Dory Burmeister-Petersen az Egyesült Államokból szinte évente több európai koncertkörútra is indult, és mindent megtett férje d-moll zongoraversenyének népszerűsítésére. 1893 elején Szász-Coburg és Gotha hercegétől megkapta a művészetért és tudományért kitüntetést. 1895 tavaszán a szász királyi párnak játszott, majd az év végén Londonban, Drezdában és Berlinben is fellépett. 1896 júniusában újra visszautazott az Egyesült Államokba. Richard Burmeisterrel kötött házassága 1899-ben véget ért, így Dory Burmeister-Petersen végleg visszatért Németországba, és folytatta zongorista pályafutását. Kétszer is kitüntették művészeti tevékenységéért: 1899 elején a luxemburgi nagyherceg, majd 1900 januárjában a szász-altenburgi herceg adományozott a művészetért és tudományért járó kitüntetést neki. Haláláig még néhány németországi koncerten volt hallható.

A Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpontban fellelhető névjegykártyák adalékul szolgálnak Liszt ismeretségi körének felderítéséhez, illetve amint az a két házaspár életpályájából is kiviláglik, e dokumentumok kapcsán a Liszt-kultusz európai, sőt tengerentúli terjedéséről is ismereteket szerezhetünk.

10 [N. N.]: „Fővárosi hírek”, *Fővárosi Lapok*. XIX/77. (1882. április 4.), 491.